

De Eraut

van de

Bereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatsblad No. 124.)

Zondag 12 Mei 1907. No. 1532.

Abonnementsprijs: franco aan huis, per drie maanden f 1.20, voor België per jaar f 5.30 bij vooruitbetaling, voor het verdere Buitenland en Ned.-Indië per jaar f 6 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers f —.10. Abonnements worden aangenomen door het Bureau te Amsterdam, Boekhandelaren, Postdirecteuren enz. Advertenties: van 1 tot 6 regels f 1.20, voor elke regel meer f —.30. Aanvragen en vermelding van liefdegaven f —.12 per regel.

Pro Rege.

XVIII.

Tot het geheel doorzuid was.
Matthéus 13:33.

Tweeërlei werd alzoo erkend: 10. dat het wonder in de dagen van Jezus van zijn apostelen een betekenis had, die na de voltooiing der Openbaring wegviel; en 20. dat daarom niemand zeggen mag, dat de mogelijkheid van 't wonder thans zou zijn afgesneden. Christus onze Koning leeft aan de rechterhand Gods als Hoofd der Gemeente en als Hoofd der menscheit; krachten gaan van hem uit en er is geen reden denkbaar, waarom die kracht ook nu niet nog over den tegenstand der Natuur zou kunnen triomfeeren.

Maar al houden we daarom ook voor nu de mogelijkheid van het wonder staande, dit geven we voetschoots toe, dat noch van de wonderen door de apostelen verricht, noch van wat uit later tijd als wonder geboekt staad is, gezegd kan, dat het de wonderwerken door Jezus-zelf verricht, te boven ging en overtrof. Er behoeft slechts aan het wonder te denken en dat der spijziging, aan het wonder op Galilea's meer en aan de drie opwekkingen uit den dood herinnerd te worden, om te doen gevoelen, dat de glorie van het apostolisch wonder hier geenszins boven uitgaat. We verklaren daarom het apostolisch wonder niet; we dingen er niet op af; we miskennen er de betekenis niet van; maar wat we ontkennen is, dat de wonderen der apostelen in rang stonden boven de wonderen van Jezus zelf. Heeft nu de Christus nochtans indrukwekkend verklaard, dat van zijn Gemeente nog een meerder en hooger iets zou uitgaan dan in zijn werken getoond was, dan rijst de allerminst eenvoudige vraag, waarin we dit „meerder“ te zoeken hebben en waarin dit „meerder“ zou bestaan.

Wat onze Kanttekenaren hier ten beste geven, bevredigt niet. Zij verwijzen naar vier dingen. Naar het feit dat de apostelen den Heiligen Geest mededeelden door oplegging der handen; naar het spreken in ongewone talen; naar de uitdraging van het Evangelie door heel het Romeinsche rijk; en ten slotte naar wat we lezen in Marcus 16: 17, 18, waar het heet: „Degenen die geloofd zullen hebben, zullen deze teekenen volgen: in mijnen naam zullen ze duivelen uitwerpen, met nieuwe tongen zullen ze spreken, slangen zullen ze opnemen, en al is 't dat ze iets doodelijks zullen drinken, het zal hen niet schaden; op kraken zullen ze de handen leggen en zij zullen gezond worden.“ Dat dit niet kan bedoeld zijn van elk geloovige, springt in het oog. Het kan alleen betrekken, dat in den loop der eeuwen zulke dingen zouden voorkomen. Toch wil 't er niet bij ons in, dat in het opgesomde iets „meerders“ zou liggen, dan wat in Jezus eigen wonderwerken openbaar werd. Op de geestelijke dingen kan dit in geen geval slaan. Dat de prediking van Jezus zelf beperkt bleef tot Palestina en dat Paulus in Spanje, Petrus tot in Babylon het Evangelie bracht, is voor de apostelen geen „meerder werk.“ Het is niets dan de uitbreiding en voortplanting van hetgeen Jezus tot aan zijn roep. Meer dan epigonen zijn de apostelen hier niet. Omdat er thans Christenleeraars zijn die tot in China en Japan het Evangelie uitdragen, kan toch niet gezegd, dat ze daarom „meerder“ doen dan Jezus deed. Evenmin kan de oplegging der handen iets meerders zijn dan toen Jezus op de jongeren bleef, zeggende: „ontvangt den Heiligen Geest.“ Het spreken van ongewone talen of woorden is zelfs geen wonder, waarvan men zeggen kan dat het door de apostelen werd verricht; veelmeer was het een uitsluiting die hun vanzelf over de lippen kwam, zonder eenige intentie hunnerzijds, meer in een oogenblik van hoogere extase. Bovendien, wie zal zeggen, dat het spreken in andere talen iets „meerders“ is dan het bezweren van den storm op Genesareth's meer of van de spijziging van de vijf duizend? En wat de stoffelijke wonderen betreft, waarop men, onder verwijzing naar Marcus 16: 17, 18, de aandacht vestigt, het openen van slangen, het niet bezwijken onder giftigen drank, en het genezen van zieken, dit alles is veelmeer van lagere orde dan de wonderen door Jezus verricht. In geen geval gaat 't er boven uit. Slangenbezwering heeft nog in Indië plaats. Wil men zich niet met algemeene woorden laten afschepen, of langs de oppervlakte heenglijden, dan kan altoos niet anders gezegd, dan dat deze verklaring van onze Kanttekenaren aan het woord van Jezus geen genoegzaam recht doet weervaren, en den ernstigen lezer der Schrift allerminst kan bevredigen.

Zij het ons daarom vergund, een geheel andere opvatting aan te bevelen. Hierbij gaan we uit van een tegenstelling in de historie, die niemand loochenen kan; we bedoelen het onderscheid, de tegenstelling tusschen de instinctief onbewuste en de door oefening verkregen bewuste handeling bij onze aanraking met de dingen der Natuur. Om dit onderscheid terstond duidelijk in het oog te doen springen, nemen we met opzet een eenigzins alledaagsch en plat, maar juist daardoor onder ieders bereik vallend voorbeeld. In vorige eeuwen was onze Hollandse keuken door heel Europa geëerd, maar er waren geen kookscholen. Onze huismoeders en haar helpsters kookten uitnemend smakelijke spijzen, maar ze leerden dit zich zelf; instinctief ontdekten ze hoe de spijz behaard moest worden, om het beste gerecht te leveren. Holland's keukens openbaarde daarbij een eigen karakter, hierin bestaande, dat ze de natuurlijke producten van den akker en van de slachthuis veel sterker dan de vreemde keukens in hun natuurlijke voortreffelijkheid deed uitkomen. Nog noemt men in Frankrijk „à la Hollandaise“ de toebereiding van een gerecht zonder forceering en zonder overgieting, met allerlei vreemde sausen. Viesch „à la Hollandaise“ is de zuiver gekookte visch met boter, en niet de visch onder allerlei vreemde sausen onkenbaar gemaakt. Deze wijze nu van de spijzen toe te bereiden, is destijds door onze huismoeders van zelf, instinctief, gevonden. Ze gaven er zich geen rekenschap van, hoe ze doen moesten en waarom ze zoo en niet anders deden. Wat ze deden, deden ze instinctief, en ze deden het goed. Thans daarentegen is de instinctieve talent veelsins te loor gegaan, en zendt men zijn huwbare dochters en de naaststaande keukenhulpsters naar een kookschool. Daar moeten ze het thans afleeren en aanleeren. Daar wordt het haar alles beduidend uitgelegd. Het goed koken is nu resultaat, niet van natuurlijke aanleg van het talent, om instinctief het juiste te vinden, maar van een soort schoolse studie. Wat vroeger onbewust en van zelf toeging, wordt nu bewust zich eigen gemaakt.

En ditzelfde onderscheid nu is op heel het leven van toepassing. Zieden landbouw. Van den landbouw heet het bij Jesaja: „Nemst ter oore en hoort mijn stem, merkt op en hoort mijn rede. Ploegst de ploeger den ganschen dag, om te zaaien? Opent en egt hij zijn land den ganschen dag? Is 't niet alsoo? Waar hij het boventste effen gemaakt heeft, daar stroot hij wikkelen, en spreidt komijn, of gerst en spelt, elk aan zijn plaats. En zijn God onderricht hem van de wijze. Hij leert hem.“ (28: 23 v.v.). Hier is dus sprake van een landbouw, die door experiment, geheel instinctief toegaat. Het is een talent, een gave, een praktische wijze van doen, die God zelf den landbouwer leert. Van een landbouwschool is geen sprake. Van intensieven landbouw evenmin. Maar hoe geheel anders is dit thans alles geworden. Ook hier sloeg het onbewuste door geheel om in het bewuste, aangeleerde doen, waarbij men zich rekenschap geeft van zijn handelwijze. Men is ingedrongen in de schikkinge kennis van bodem, in de kennis van het zaaiel en in de kennis van alle invloeden die op den groei van het gewas inwerken. Voor het vroeger instinctieve bouwen van den akker, het instinctieve behandelen van den zuivel en van den vee-stapel, is thans een met redenen omkleede, heel andere wijze van doen in de plaats getreden.

En gelijk het bij den landbouw is, zoo is het welbezien op alle terrein van menscheit. Vroeger voedde men op, en waarlijk nog zoo kwaad niet, zonder eenige studie in pedagogiek; thans ziet men een pas getrouwde vrouw, in 't zicht van den moedersgeen, naar een pedagogisch handboek grijpen, om de opvoedkunst uit dat boek te leeren. Vroeger bloeide hier allerlei soort van nijverheid op ongemeene schaal, en vestigde onze industrieelen roem derwijs in gansche Europa, dat wij in meer dan één vak de leermeesters van heel de beschafte wereld waren. Maar ambachtsscholen, nijverheidsscholen, industriescholen, fabrieksscholen had men niet. Thans daarentegen moet alle studie voor onze povere nijverheid op de school worden aangeleerd, en zonder heel een breede reeks van scholen komt men er niet. Vroeger kwam alle hoogere uiting, op welk gebied ook, uit het leven zelf voort, van zelf en uit instinctieven aandrang, nu is dat instinctieve afgestompt, en is het bewuste aanleeren er voor in de plaats getreden. Zelfs op het gebied van de Kunst bespeurt men iets dergelijks. Vroeger traden de groote kunstenaars onverwacht uit hun teente te voorschijn, bouwden, beelden, schilderden, deden hun tonen hooren, en zongen uit eigen geestesdrang; en wat ze schiepen, wordt nog aangestaard als het hoogste, dat

op kunstgebied werd geschenken. Maar hoeken over kunst hadden de zelden gelezen, kunstscholen hadden ze weinig bezocht, bijna geen geschiedenis der kunst hadden ze tot hun beschikking. Het kwam al instinctief uit heilige inspiratie bij hen op. Thans daarentegen zijn onze kunstscholen en kunst-academien verreren, geschriften over echte en valsche kunstpogen ualles uit te leggen, kunst-critiek is aan de orde van den dag, geheele bibliotheken zouden ze enkel met de boeken over aesthetiek kunnen vullen. Nu heeft deze ommekeer op het kunstgebied wel de orde der Natuur niet kunnen omzetten. Kunst leert men nooit. Kunst kan niet anders dan instinctief uit inspiratie opkomen. Kunst is een vanzelfsheid of het is geen kunst. Maar juist daarom spreekt het vooral hier zoo sterk, dat zelfs op dit gebied het bewuste leven telkens poogt het onbewuste en instinctieve te verdringen. En dit alles aangekomen nu wijst ons op de uiterst gewichtige evolutie van ons leven, dat in de jaren en eeuwen onze onbewustheid rijk uit het instinctieve opbloede, en nu, bij de daling van den instinctieven factor, ons door een bewust indringen in de samenstelling van de wetten der natuur, tot een hooger, meer gematigde en veel krachtiger heerschappij besittende levensuiting poogt op te voeren. Dit bewuste van onze tegenwoordige levensuiting mist de bekoring, die aan het vroeger instinctieve leven zoo machtig eigen was, maar het plaatst ons op een hooger standpunt, veeleerhoudt onze kracht, en stelt ons als redelijke wezens tot hoogere dingen in staat. Stond vroeger elke triomf over de macht der Natuur op zich zelf, thans is onze macht over de Natuur een gemeengoed; een krachtsuiting tegenover heel de Natuur als zoodanig geworden. We zijn in haar mysterie ingedrongen. We hebben de orde van haar samenstelling, en de beweging van haar factoren en de wetten die deze beweging beheerschen, ontdekt. Er ligt in den overgang uit het instinctieve in het bewuste behandelen van de Natuur alsoo een ongemeene vooruitgang, het plaatst den mensch tegenover de Natuur als bekleed met veel hooger macht.

Evenzoo lag het geheel in den aard der zaak, dat ons menscheit leven niet met de bewuste, maar met de instinctieve uiting begon. Instinctief is de uiting, als God zelf, rechtstreeks zonder tusschenkomst, den mensch zijn weg aanwijst, en zijn innerlijke kracht doet uitkomen. Juist wat Jesaja zegt, dat in deze eerste periode God zelf den landbouwer leert en onderricht. Het kon niet beginnen met het bewuste leven, want de bewuste kennis der natuur ontbrak nog ten eenemale. Had 't hierop moeten wachten, er zou nooit menscheit ontwikkeling gekomen zijn, want niemand bezat de ontleende kennis van de natuur, en alsoo was er niemand die het anderen leeren kon. Juist daarom was het een wonderde genade, dat God de Heere in deze eerste periode den mensch, door instinctieve werking, tot zooveel groote bekwaamheid heeft. Het oorspronkelijke den mensch over de Natuur ingeschapen meesterschap, was door de zonde en den vloek gebroken. Toch verdween het daarom niet aanstands geheel. Het werkte in verflauwde mate nog onder alle volk rekeren tijd na, maar die nadering ontaarde ten slotte in goochelarij en goetische kunst, en liep zoo dood. Maar wat toen bleef, en eeuwen lang geheel onmenscheit ontwikkeling gedragen heeft, is geweest de inspiratie van het instinctieve leven, die reeds zeer spoedig ons menscheit leven tot hoogen trap van bloei heeft gebracht. Wat ons uit het oude Egypte en uit Kanaän in Abraham's dagen, in de verloopene eeuw bekend werd, verrast ons door het hooge standpunt van ontwikkeling, waarop destijds ons menscheit leven stond. Iets waarmee allerminst gezegd is, dat ook niet toen reeds zekere studie werd toegepast. De nabootsing trad onmiddellijk in, en alle nabootsing blijft studie. Maar toch, het eigenaardig karakter van onze menscheit ontwikkeling kwam toen veelmeer uit het geniale, uit het ingeschapen talent, uit de instinctieve aandrang, en de studie bleef oppervlakkig en bleef bijzaak. Maar hierbij kon het niet duurzaam blijven. Een veel groter macht over de Natuur zou ons deel worden, zoodra de mensch met zijn onderzoek en nadenken in het wezen zelf der Natuur indrong, en aldus zelf de in haar schuilende krachten leerde ontleden, om ze dienstbaar te maken aan haar onderwerping. Het baat dan ook niet, of men al het klanglied aanheer over het te loor gaan der poëzie, die eens heel ons leven deed glansen, om nu plaats te maken voor veel koud en dor proza. Tot die prozaische evolutie moest het komen. Ze kon niet uitblijven. Het beleg kon niet duurzaam voor de buitenpoort der Natuur geslagen blijven, door die poorte moest de

mensch tot binnen in haar veste dringen, haar verborgen krachten opsporen, en zoo van binnen uit onze heerschappij over haar vestigen.

Zoo is het dan ook geschied. Was er eerst een periode van de nadering der krachten uit het paradijs, en kwam daarna de tweede periode van den bloei van het instinctieve leven, thans zijn we de derde periode ingetreden, die onze heerschappij over de Natuur veel verder uitbreidt en haar vestigt in ons menscheit onderzoek, en in de uit dat onderzoek verkregen kennis. Het is als 't verschil tusschen de wijze waarop de Azaat in Thibet zijn krachten poogt te genezen door amuletten en bezweringen, en de diagnose en medicatie van den tegenwoordigen geleerden medicus, die het lichaam in zijn samenstelling van binnen begreep heeft, en door die meerdere en vollediger kennis, den zetel van het kwaad in het kranke leven weet te ontdekken. Iets wat niet zeggen wil, dat er niet ook in Thibet kranke genezen worden. Zelfs wordt niet ontkend, dat er vroeger middelen voor diagnose en medicatie bekend waren, die thans worden verwaarloosd. Onze geneskunde vermaakt nog altoos veel te veel de historie der medicatie. Maar dit voelt ieder toch, dat de kennis der ziekten, en de kennis der geneswijze, thans, dank zij de anatomie en physiologie van het menscheit lichaam, op veel, veel hooger standpunt staan, en dat we hierdoor ook tegenover de kranke, in deze periode van het bewuste onderzoek, een veel sterker positie innemen, dan in de dagen toen men dreef op traditie en instinct. We moeten dan ook niet naar de periode van het instinctieve leven terug, al voegt het ons haar relatieve voortreffelijkheid te eeren. Niet in het onbewuste, maar in het bewuste leven ligt onze redelijke kracht. Alleen wie met bewuste kennis zich op de Natuur werpt, bezit over de Natuur een heerschappij die ons weer herinnert aan onze koninklijke roeping, om haar aan ons te onderwerpen. Er is in dat bewuste doen metterdaad een meerder, vergeleken bij voorheen.

Let nu in dit verband op Jezus' gelijkenissen van het mosterdzaad en van het zuurdeesem.

Men is gewoon deze gelijkenissen uitsluitend te verstaan van geestelijke werkingen. Maar heeft men daartoe het recht? Toont niet heel Jezus leer, dat hij altoos lichaam en ziel, stof en geest, de zienlijke en onzienlijke wereld als één geheel, in haar onmisbaren samenhang saam vat. En welke recht zouden wij dan hebben, om al dat tastbare, wat op 't lichaam, op de stof en op het zienlijke leven betrekking heeft, bij Jezus profetie, die in deze gelijkenissen spreekt kortweg buiten te sluiten, om ons eeniglijk te bepalen tot het geestelijke? Waar Jezus spreekt van het „meerder“ dat eens komen zou, handelt hij juist van zijn „werken“, en onder die „werken“ traden vanzelf de wonderwerken het meest op den voorgrond; wonderwerken die juist zijn macht over de zienlijke Natuur openbaarden. Laat ons dus niet schelden, wat voor Jezus steeds één was. Hij nam den geheelen mensch én met zijn zielsnoeden én met zijn uitwendige ellende, en tegenover beide trad hij als de Redder en Verlosser op. Verlosser van de zonde, maar ook Verlosser van de ellende die ons achtervolgt. In dit verband nu wijst Jezus op het mosterdzaadje. Een o, zoo klein zaden. Maar dit zaad ontkiem, het groeit op, het doorloopt een proces, en het einde van dat proces is een wijdevertakte boom die schaduw en bescherming biedt aan de vogelen des hemels. En zoo, zegt Jezus, zal het ook met het zaad des Koninkrijks zijn. Eerst klein, schijnbaar nietig en gering zal 't ontkiemen. Maar dan zal het zich uitbreiden. Het zal een geregeld organisch proces doorloopen, en eens zal de uitkomst zijn, dat er als een wijdevertakte boom in het midden der wereld staat, om heul en bescherming te bieden aan den mensch in zijn zonde én in zijn ellende. Dit wijst altoos niet op een zich steeds gelijk blijvende toestand, maar op een doorloopen van een reeks van perioden, op een uitbreiding van invloed, op een doordringen met dien invloed van heel ons leven, en op een toekomst waarin de geestelijke en stoffelijke zegenende werking van het zaad des Koninkrijks voor een ieder openbaar zal zijn. Een steeds meerder.

In de gelijkenis van het zuurdeesem teekent Jezus ons daarna ditzelfde proces in zijn verborgen werking. Het wonder is hier, dat het zuurdeesem in het meel gelegd wordt, en dat het, komt 't eenmaal met het meel in aanraking, daarin een machtig proces doet ontstaan. En nu wijst Jezus ons niet op een uitwendige daad, of op een instinctieve handeling van de vrouw, maar op hetgeen, van haar geheel onafhankelijk, enkel door de in de Natuur schuilende

krachten verder met het meel gebeurt. Jezus dringt in het geheim van de Natuur in, en toont hoe er in die Natuur krachten schuilen, die vanzelf het proces in werking zetten, en, naar de wetten die deze werking beheerschen, het proces voleinden.

Wat recht zou men nu hebben om de zinrijke profetie van dit proces ook hier weer tot het geestelijke te beperken? Is het niet veelmeer eisch, om ook hier dit proces van de krachten des Koninkrijks op geheel onze menscheit saamleving toe te passen? Heeft niet de kracht des Koninkrijks zich op elk gebied van ons leven voelbaar gemaakt; op geestelijk, sociaal en stoffelijk gebied? En is die werking niet op alle gebied juist de werking geweest van het zuurdeesem? Het Christendom, in de wereld ingedragen, met de factoren en wetten van ons menscheit leven in aanraking komend, en alsoo door die aanraking geheel het gelaat des levens omzettend en veranderend. Vergelijk ons menscheit leven in het Christelijk Europa en Amerika met het menscheit leven in Azië en Afrika, en van de daken immers wordt het u gepredikt, dat het zuurdeesem der Christelijke religie in de drie maten meels van geheel ons menscheit leven is ingedrongen, en hierdoor heel ons leven op geestelijk, sociaal en stoffelijk gebied tot hooger peil heeft doen rijzen, juist zoo als het meel oprijst door de werking van het zuurdeesem dat er in verborgen wordt.

Plaatst men zich nu op dit standpunt, dan behoeven we waarlijk niet langer naar bewijs te vragen, maar dan toont de historie en toont het heden, dat alleen in deze Christelijke landen die vrijmaking en verheffing van den geest tot stand is gekomen, die ten slotte zich ook op het onderzoek en de kennis der Natuur werpend, ook onze macht over de Natuur op zoo gansch wonderlijke wijze verhoogd heeft. Zeker, ook de Grieken en Romeinen hielden zich met naspeuringen over de natuur onledig, en ook de Arabieren maakten er vorderingen in, maar toch, haar hoogere vlucht nam de wetenschap, en met haar de natuurstudie, alleen in die landen, waar het Christelijk beginsel 's menscheit geest vrij had gemaakt. En al keert die natuurstudie zich thans op zoolaakbare wijze tegen de Christelijke religie, ze is en blijft daarom niet minder een plant, die alleen op het Christelijk erf uitschoot en uitschiet kon. Denk u Jezus' verschijning en den ingang van het Christendom in Europa weg, en nog zouden we als de Christenen in het oosten, of de Indiers in het zuiden van Azië, even machteloos als de ouden tegenover de del Natuur staan. Te zeggen nu, dat Jezus dezen loop der dingen, dit komende proces noch voorgevoeld, noch gegist, noch geweten zou hebben, ware te kort doen aan zijn hoogheid. Hij zou ons tot Koning zijn, hem is gegeven alle macht in hemel en op aarde, en als Jezus dan tot zijn jongeren zegt, dat het zuurdeesem, dat hij in de drie maten meels kwam leggen, eens heel ons menscheit leven zou openheffen, bleek het dan niet nu reeds volle waar te zijn, wat hij zijn jongeren profeteerde, dat hoe hoog ook zijn wonderen stonden, de vrucht van zijn ingang in de wereld, eens een nóg meerder, een nóg wonderbaarder werk zou doen uitkomen, als de heerschappij zou aanbreken die we thans over de Natuur bezitten door de ontsluiting van haar geheimenissen en de kennis van haar verborgen krachten?

„Opvaren daar hij tevoren was.“

[HEMELVAART.]

Wat zoude het dan zijn, zoo gij den Zoon des menschen magt opvaren, waar hij tevoren was?
Joh. VI: 62.

Voor Jezus was het opvaren ten hemel een terugkeeren naar die onzienlijke wereld, waarin Hij van te voren was, en waaruit Hij in deze zichtbare wereld was nedergeald.

Hij was nedergeald in zijn Goddelijke natuur. Uit deze onze wereld had Hij de menscheit natuur aangenomen. Zoo was Hij de Zoon des menschen geworden. En nu hij deze wereld weer verlaat, legt hij die menscheit natuur niet af, maar brengt ze in zijn heiligen persoon over in de hemelsche wereld. Niet dat de Zoon Gods zijn woonstede in de hemelen heeft, maar dat de Zoon des menschen de hemelen is doorgestaan, en nu gezeten is aan Gods rechterhand, dat en dit alleen is hier het aanbiddelijk wonder.

Zijn verandering school in zijn menschwording. „Hij die in de gestaltenisse Gods was, heeft zichzelf vernietigd, heeft de gestaltenisse eens dienstknechts aangenomen, en is den menschen gelijk geworden.“ En nadat die verandering onder vloek en dood tot het uiterste gegaan was, heeft God hem, deswege en daarom, uitermate zeer verhoogd, en heeft hem een naam